

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Запорізька політехніка»

Кафедра українознавства та загальної мовної підготовки

ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор

Беліков С.Б.

2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Спеціальність: 292 «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма: «Міжнародний бізнес»

Інститут, факультет: економіко-гуманітарний інститут
гуманітарний факультет

Мова навчання: українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія українського державотворення» для здобувачів вищої освіти спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», освітньої програми «Міжнародний бізнес»

« » _____, 2020 року - 22 с.

Розробники: Дедков М.В., канд.іст.наук, доцент, професор кафедри українознавства та загальної мовної підготовки

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри українознавства та загальної мовної підготовки

Протокол від «10» 06 2020 року № 11

В.о.завідувача кафедри українознавства та загальної мовної підготовки

«10» 06 2020 року _____ (І.В.Чернова)

Схвалено науково-методичною комісією гуманітарного факультету
Протокол від «10» 06 2020 року № 6

«10» 06 2020 року Голова _____ (М.В.Дедков)

Узгоджено групою забезпечення освітньої програми* «Міжнародний бізнес» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

«09» 06 2020 року Керівник групи _____ (І.О. Лазнева)

*Якщо дисципліна викладається невивпусковою кафедрою

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»	вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність: 292 «Міжнародні економічні відносини»; Освітня програма: «Міжнародний бізнес»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 7		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання процеси державоутворення на території України на різних етапах історичного розвитку		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 4	Освітній ступінь: бакалавр	Лекції	
		14 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		58 год.	78 год.
Індивідуальні завдання:			
4 год.	6 год.		
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 30 % до 70 %

для заочної форми навчання – 6 % до 94 %

2. Мета навчальної дисципліни

Доцільність вивчення матеріалу курсу «Історія українського державотворення» обумовлена необхідністю сформуванню у студентів системні загальні знання з історії українського державотворення як частини змісту загальноєвропейського процесу виникнення, становлення та розвитку держав, економічних, соціальних, політичних та мілітарних здобутків різних форм української державності.

Історія українського державотворення покликана допомогти майбутньому спеціалісту з вищою освітою, в тому числі фахівцю-міжнароднику, знати основні історичні події, факти, явища, закономірності історичного процесу, підвищити рівень історичної свідомості і політичної культури. Вивчення цього курсу безпосередньо впливає на формування наукового світогляду і загальної культури, дає можливість зрозуміти питання національно-визвольних змагань та державотворення на теренах України від стародавніх, ще докняжих, часів і до сьогодення.

Вивчення історії українського державотворення дає можливість майбутньому спеціалісту, в тому числі в сфері міжнародних економічних відносин, глибше усвідомити своє місце у навколишньому світі, в міжнародному середовищі, виразніше відчуття значення своєї майбутньої праці і можливі шляхи її вдосконалення.

Історія українського державотворення є однією з дисциплін, які вивчаються у першому семестрі. Отримані знання в подальшому стануть теоретичною базою для здобувачів при опануванні таких дисциплін, як: «Історія української культури», «Політико-правова система України», «Країнознавство», «Історія міжнародних економічних відносин», «Основи дипломатії».

Мета: надати студентам знання з історії українського державотворення, зосередившись на найбільш актуальних проблемах: подати наукову періодизацію історії української державності; охарактеризувати риси основних періодів української історії, їхні особливості, визначальні події та явища в кожному з них; узагальнити досвід національного державотворення, традиції української державності; показати значення боротьби українського народу за її відродження та збереження; розкрити історію соціально-економічних та суспільно-політичних процесів в Україні; проаналізувати основні етапи українського національно-визвольного руху, його конкретний зміст і організаційні форми; визначити роль і місце в українській історії видатних історичних осіб.

Завдання:

- розуміти місце і роль держави в структурі людської життєдіяльності; вивчити досвід поколінь та історичні уроки розвитку суспільства, людини, держави; формувати всебічно і гармонійно розвинену особистість, людину, що органічно поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість; сприяти виробленню високих гуманістичних ідеалів, морально-етичних та естетичних критеріїв і принципів життєдіяльності; розуміти цінність і необхідність збереження державотворчих здобутків людства.

У результаті опанування навчальної дисципліни студент повинен отримати:

Інтегральна компетентність:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин у цілому та міжнародних економічних, зокрема, а також у процесі навчання, що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків, характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 04. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 07. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК 09. Уміння бути критичним та самокритичним.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 10. Здатність обґрунтовувати доцільність застосування правових, економічних та дипломатичних методів (засобів) вирішення конфліктних ситуацій на міжнародному рівні.

СК 11. Здатність проводити дослідження економічних явищ та процесів у міжнародній сфері з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

СК 13. Здатність проводити оцінку та аналіз безпекової компоненти у міжнародних економічних відносинах.

СК 16. Здатність постійно підвищувати теоретичний рівень знань, генерувати й ефективно використовувати їх в практичній діяльності.

Очікувані програмні результати навчання:

РН3. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, програмні пакети загального і спеціального призначення.

РН5. Володіти навичками самоаналізу (самоконтролю), бути зрозумілим для представників інших бізнес-культур та професійних груп різного рівня (з фахівцями з інших галузей знань/видів діяльності) на засадах цінування різноманітності, мультикультурності, толерантності та поваги до них.

РН6. Планувати, організовувати, мотивувати, оцінювати та підвищувати результативність колективної праці, здійснювати дослідження в групі під керівництвом лідера, з урахуванням вимог та особливостей сьогодення в умовах обмеженості часу.

РН7. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

РН17. Визначати причини, типи та характер міжнародних конфліктів і суперечок, обґрунтовувати і застосовувати економічні, юридичні та дипломатичні методи і засоби їх вирішення на міжнародному рівні, відстоюючи національні інтереси України.

РН20. Відстоювати національні інтереси України з урахуванням безпекової компоненти міжнародних економічних відносин.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія українського державотворення від перших протодержав в Україні до XVII ст.

Тема 1. Державотворчі традиції на території України в стародавню добу: гіпотези та докази.

Виникнення і розвиток елементів державності в найдавніші часи. Ранній залізний вік. Військово-політична організація киммерійців (XIII – VII ст. до н.е.). Утворення Великої Скіфії в Північному Причорномор'ї у др. пол. VII ст. до н.е. Розквіт могутності Скіфії у IV ст. до н.е. Занепад скіфської держави. Поява сарматів у Північному Причорномор'ї. Етнокультурні зв'язки скіфів і сарматів із слов'янами.

Причини виникнення античних міст-держав у Північному Причорномор'ї. Початок елінської колонізації Північного Причорномор'я. Античні міста-держави в Криму та на півдні України. Наслідки грецької колонізації для місцевого населення. Готи. Гуни.

Перші письмові згадки про ранньослов'янські племена. Розселення стародавніх східних слов'ян. Державні утворення східних слов'ян. Виникнення Антського племінного союзу (IV -VII ст.). Система господарювання східних слов'ян. Заснування і розвиток Києва та інших міст. Федерація союзів племен «Русь». Племінні княжіння. Перша східнослов'янська держава - Київське князівство Аскольда.

Тема 2. Формування державності в Україні. Київська Русь.

Передумови створення феодальної держави на Русі. Терміни «Русь», «Україна», «русичі». Походження національної символіки. Три періоди в історії формування давньоруської державності. Становлення Київської держави: від Олега до Святослава.

Процес державотворення за часів Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Децентралізація Київської Русі.

Причини і етапи феодальної роздробленості. Тимчасова політична стабілізація суспільства: Володимир Мономах, Мстислав Великий. Занепад Київської Русі з другої половини XI століття. Боротьба з феодальними усобицями. Зміцнення удільних князівств. Федеративна монархія. Слов'яно-монгольське протистояння першої половини XIII ст. Захоплення Києва. Роль та місце Київської Русі в історичній долі українського народу.

Тема 3. Галицько-Волинське князівство – спадкоємець державності України-Русі.

Боротьба із сепаратистськими амбіціями галицького боярства. Утворення Галицько-Волинського князівства. Роман Мстиславович. Подніпров'я та землі Галицько-Волинського князівства під владою монголо-татар. Золотоординське іго. Внутрішня і зовнішня політика князя Данила, боротьба з монголо-татарами за незалежність українських земель. Королівство Данила Галицького: на межі двох світів. Правління нащадків короля – останні з династії Романовичів. Причини та наслідки інкорпорації українських земель іноземними державами (1240-1470 рр.).

Політика великих литовських князів на українських землях. Український вплив на політичне і суспільне життя Литовського князівства. Боротьба за галицько-волинські землі між Польщею та Угорщиною. «Руське королівство».

Передумови польсько-литовської інтеграції. Кревська унія (1385 р.) та Городельська унія (1413 р.) між Литвою та Польщею. Посилення влади литовських феодалів на українських землях. Ліквідація удільних князівств в Україні.

Тема 4. Зародження українського козацтва як складової державотворчого процесу в Україні (XV-XVII ст.)

Історична справедливість щодо козацького питання: причини, традиції, рушійні сили. Виникнення Запорозької Січі. Дмитро Вишневецький (Байда). Запорозька Січ – «християнська козацька республіка». Адміністративний устрій та правова система. Політичний устрій Запорозької Січі. Феномен козацької демократії. Церква на Запорожжі. Збройні сили козацької республіки. Військове мистецтво козаків. Реєстрове козацтво.

Козацтво - провідна суспільно-політична сила України першої половини XVII ст. Боротьба козацтва проти турецько-татарської агресії на українські землі та польсько-шляхетської експансії. Козацько-селянські повстання кінця XVI - першої половини XVII ст.: причини і значення.

Видатні гетьмани запорозьких козаків цього часу. Гетьман Петро Сагайдачний. Ідея автономії запорозьких земель. Боротьба за визволення української нації на прикладі козацьких морських походів.

Козацько-польське питання: союзники та супротивники (на прикладі козацько-селянських повстань та Хотинської війни).

Змістовий модуль 2. Історія українського державотворення XVII – поч. XX ст.)

Тема 5. Боротьба за українську державність Б. Хмельницького та його послідовників.

Початок повстання. Визволення повстанцями Запорозької Січі. Обрання Б. Хмельницького гетьманом. Зародження ідеї автономії козацтва. Початок Національної революції: причини, рушійні сили, характер, хронологічні межі, періодизація. Основні концепції періодизації Визвольної війни.

Початковий етап війни (1648-1649). Перемоги під Жовтими водами та Корсунем. Виникнення ідеї створення національної держави. Формування державних інституцій і активізація зовнішньополітичної діяльності Б. Хмельницького. Розробка Хмельницьким принципів української державної ідеї: право українського народу створити незалежну, соборну державу, спадкоємицю Київської Русі. Зборівська угода. Реорганізація адміністративно-територіального устрою. Визнання Польщею автономії козацької

України. Молдавські походи Хмельницького. Поразка під Берестечком. Білоцерківська угода. Битви під Батогом і Жванцем. Зближення України з Московією. Переяславська рада. «Березневі статті» (1654р.) та їх значення. Реалізація ідеї спадковості гетьманської влади. Завершальний етап Визвольної війни. Воєнно-політичні події 1655-1657 рр. Боротьба старшинських угруповань за владу після смерті Б. Хмельницького. Початок «Руїни».

Тема 6. Функціонування державних механізмів на українських землях у кін. XVII-XVIII ст.

Розподіл територій України за міжнародної системою договорів. Громадянська війна в українському суспільстві. Основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики І. Виговського. Укладення Гадяцької угоди (1658). Битва під Конотопом. Антигетьманська опозиція. Перехід булави до Ю. Хмельницького. Переяславський договір (1659). Чуднівська угода з Польщею (1660). Громадянська війна (Руїна) та її політичні наслідки.

Розкол України на два гетьманата. Андрусівський договір (1667). Гетьмани Лівобережжя. Гетьмани Правобережжя. Возз'єднання козацької України та обрання П. Дорошенка її гетьманом (1668). Бучацька угода (1672). І. Самойлович – гетьман «обох сторін Дніпра» (1672). «Трактат про вічний мир» (1686) - остаточне закріплення поділу України. Адміністративно-політичний устрій Лівобережжя (Гетьманщина, Слобожанщина, Запорозжя). Стабілізація політичного життя в Україні в кінці XVIII століття. Гетьман І. Мазепа. «Коломацькі статті». Участь України у Північній війні. Союз І. Мазепи зі Швецією. Полтавська битва 1709 р. Ліквідація Запорізької Січі. Запорозьке козацтво після 1709р. Українська політика Петра I після Полтавської битви. Перша українська політична еміграція – фундатори конституції України. Поступове знищення автономії Гетьманщини (від Петра I до Катерини II). Формування українського національно-визвольного руху у складі Речі Посполитої. Гайдамаки, Коліївщина, опришківський рух.

Тема 7. Національно-державницьке питання щодо українських земель у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII-поч. XX ст.)

Державна політика російського царизму та реакція суспільства в Наддніпрянській Україні (Лівобережжя, Правобережжя, Слобожанщина, Південна Україна). Занепад українського політико-адміністративного устрою.

Західноукраїнські землі (Східна Галичина, Північна Буковина, Закарпаття) під владою Австро-Угорщини. Адміністративно-політичний устрій. Соціально-економічний розвиток краю. Характер політики австрійського уряду щодо українців. Суспільно-політичний рух. «Руська трійця». Буржуазна революція 1848 року. Головна Руська Рада. Скасування кріпацтва.

Участь українців у російсько-турецьких війнах XIX ст. Доля козацтва після руйнування останньої Запорозької Січі. Початок українського національного відродження. Культурницькі та політичні організації. Кирило-Мефодіївське товариство. Криза самодержавно-кріпосницької системи в Росії. Кримська війна 1853-1856рр. Реформи Олександра II. Валувський циркуляр. Емський указ.

Політичний і соціально – економічний розвиток України у складі Росії та Австро-Угорщини на початку XX ст. Партійна система на початку XX ст. – одна з рушійних сил революції 1905-1907 рр. Українське питання в I Світовій війні.

Змістовий модуль 3. Українська державність першої пол. XX ст.

Тема 8. Відновлення державності українського народу (1917-1921 рр.)

Діяльність Української Центральної Ради. Боротьба за автономію і політика загальноросійських партій. I та II Військові з'їзди. Українізація армії. Проголошення Універсалів УЦР (причини, зміст, наслідки). Радянсько-українські війни. Проголошення незалежності Української Народної Республіки. Підписання договору між УНР та країнами Четверного союзу. Прийняття Конституції УНР, вибори першого Президента УНР і день повалення Центральної Ради.

Становлення гетьманського режиму. «Українська держава гетьмана П. Скоропадського». Закон про тимчасовий державний устрій: заміна демократичної парламентської форми державного управління авторитарним режимом. Економічна, політична, соціальна та культурно-національна політика. Українська держава в зовнішньополітичному контексті. Утворення Директорії. Зречення гетьманського уряду влади. Вступ Директорії до Києва.

Державотворча діяльність Західноукраїнської народної республіки. Поняття «злуки» в українській історії. Боротьба за українську державність у 1920-1921 рр. Холодноярська республіка. Ризька угода між Польщею і Радянською Росією. Кінець доби УНР.

Тема 9. Україна в умовах більшовицько-тоталітарного режиму (1921-1939 рр.)

Вхід України до складу СРСР. Соціально-економічне панування комуністичної системи на українських землях («воєнний комунізм», НЕП, політика індустріалізації та колективізації). Демографічна криза в Україні (голодомори 1921-1923/1932-1933 рр.). Державно-правовий статус Української СРР у 1920-1922 рр. Договір про воєнний і господарський союз між Росією та Україною від 28 грудня 1920 р. Зовнішньополітична діяльність українського уряду.

Запровадження курсу на коренізацію. Концепція коренізації, її складові: українізація і створення необхідних політичних та економічних умов для всебічного культурного й духовного розвитку національних меншин.

Тоталітаризм як явище світового порядку. Його особливості в радянському суспільстві. Сфабриковані судові процеси. Основні хвилі сталінських репресій Конституція УРСР 1937 року. «Великий терор» 1936-1938 рр. та його наслідки для України. «Розстріляне відродження».

Тема 10. Ліквідація державності в Західній Україні та поглинення її територій іноземними країнами.

Західна Україна під владою польського окупаційного режиму. Політика полонізації. Нищення православної церкви. Паціфікація, осадництво. Паціфікація Ю. Пілсудського. Створення «Польщі А» та «Польщі Б». Посилення конфронтації між поляками та українцями. Політика ліквідації самоідентичності українців у складі Румунії. Знищення автономності Буковини. Впровадження воєнного стану. Період відносної лібералізації життя (1928-1938) та тоталітарного правління. Закарпаття в міжвоєнний період. Карпатська Україна та її історичне значення.

Розгортання національно-визвольного та революційного руху на українських землях. Кооперативний рух як знаряддя самоврядування та самозахисту. Українське національно-демократичне об'єднання Політика «нормалізації». Радикальна партія – виразник соціалістичних традицій Західної України. Комуністична партія Західної України (КПЗУ), її програма дій. Репресії проти КПЗУ, її розпуск. Формування Організації українських націоналістів (1920-1929). Політичні сили на українських землях, окупованих Румунією: організація «Визволення», «Українська національна партія». Особливості політичної боротьби в Закарпатті: русофільство, русинство, українофільська течія.

Тема 11. Державне будівництво на українських землях у роки Другої світової війни.

Загарбання та радянізація Західної України як наслідок радянсько-німецької дипломатії. Утиски церкви. Насадження системи тоталітарного контролю за населенням. Репресії та масові депортації. Напад фашистської Німеччини на СРСР. Характер і цілі радянсько-німецької війни. Мобілізація економічного, суспільно-політичного і воєнного потенціалу країни на відсіч фашистської агресії.

Окупація українських земель Німеччиною. Запровадження нацистського «Нового порядку». Життя населення України в умовах окупації. Колабораціонізм. Концтабори та масове знищення людей. Голокост. Вивезення людей до Німеччини. Остарбайтери. Пограбування національних багатств України.

Рух опору в Україні – боротьба за відновлення української державності.

Початок визволення України. Бої на Лівобережжі. Звільнення Києва. Звільнення Правобережної та Південної України. Примусове виселення з Криму в східні регіони СРСР кримських татар, греків, вірмен.

Завершення вигнання окупантів з України. Внесок українського народу у перемогу над нацистською Німеччиною та її союзниками у Другій світовій війні. Героїзм українського народу. Ціна перемоги.

Змістовий модуль 4. Українське державотворення другої пол. ХХ - поч. ХХІ ст.

Тема 12. Буремний шлях до суверенності: суспільно-політичні трансформації в Україні 1945-1985 рр.

Україна в системі міжнародних відносин. Возз'єднання українських земель. Україна в перше післявоєнне десятиріччя. Голод 1946-1947 років та його наслідки. Відбудова народного господарства. Репресивна політика тоталітарної системи у формі «жданівщини». «Лисенківщина».

Спроби реформування державного управління та прорахунки керівництва в період лібералізації суспільства (1953-1964 рр). Засудження культу особи Сталіна. Десталінізація. Реабілітація жертв сталінських репресій. Спроба економічних реформ та причини їх невдачі. Утворення раднаргоспів. Нові явища у соціальній сфері. Зрушення у повсякденному житті населення. Приєднання Кримської області до складу України.

Рух «шістдесятників» – виступ творчої молоді за демократизацію суспільно-політичного життя в Україні.

Україна в період загострення кризи радянської системи (сер. 1960- поч. 1980 рр.). Неосталінізм. Посилення централізованої командно-адміністративної системи управління і обмеження суверенітету республіки. Спроби реформування економіки в другій половині 60-х років ХХ ст. Посилення бюрократичного централізму. «Епоха застою». Дисидентський рух. Українська Гельсінська спілка.

Тема 13. Останні кроки за для досягнення незалежності (українське питання 1985-1991 рр.)

Політика «перебудови» як засіб знищення радянської системи суспільства. Реформування соціалізму не змінюючи системи. Курс на «прискорення» соціально-економічного розвитку, перебудова економіки країни на засадах «нового мислення». Заходи по структурній перебудові народного господарства. Аварія на Чорнобильській АЕС.

Нові явища у соціально-політичному та громадському житті України. Гласність і лібералізація. Пожвавлення громадської активності. Формування багатопартійної системи. Формування національних громадських організацій і об'єднань. Створення Народного руху України за перебудову. Розгортання страйкового руху. Релігійне відродження. Виведення радянських військ з Афганістану та країн Східної Європи.

Вибори до Верховної Ради України у березні 1990 р. Декларація про державний суверенітет України. Загострення політичного протистояння.

Передумови проголошення незалежної Української держави. Серпневий заколот 1991 р.

Тема 14. Теорія та практика державного будівництва в умовах незалежності України (з 1991 по сучасність).

Проголошення незалежності України. Грудневий референдум 1991 р. Запровадження національної символіки. Визначення кордонів та створення Національних Збройних сил. Особливості розбудови законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні. Протистояння владних структур на початковому етапі створення. Стан господарства після розпаду СРСР. Спроби реформування економіки. Роздержавлення, приватизація та фінансова система України. Пошуки шляхів стабілізації на початку ХХІ ст. Включення

населення у ринкові відносини. Кроки до інтеграції української економіки у європейський та світовий економічний простір.

Суспільно-політичне життя України. Створення нових політичних партій. Вибори до Верховної Ради України. Прийняття Конституції України. Обрання президентів України.

Особливості розвитку української державності на сучасному етапі. Євромайдан 2013-2014 рр. «Революція гідності». Російська агресія проти України. Окупація Криму. «Антитерористична операція» на Сході України 2014 – 2016 рр. Мінські переговори. Зовнішньополітична діяльність Української держави в умовах незалежності.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Історія українського державотворення від перших протодержав в Україні до XVII ст.												
Тема 1. Державотворчі традиції на території України в стародавню добу: гіпотези та докази.	6	2				4	4					4
Тема 2. Формування державності в Україні. Київська Русь.	6		2			4	8	2				6
Тема 3. Галицько-Волинське князівство – спадкоємець державності України-Русі.	6	2				4	6					6
Тема 4. Зародження українського козацтва як складової державотворчого процесу в Україні (XV-XVII ст.)	6		2			4	8	2				6
Тема 5. Боротьба за українську державність Б. Хмельницького та його послідовників.	6	2				4	6		2			4
Разом за змістовим модулем 1	30	6	4			20	32	4	2			26
Змістовий модуль 2. Історія українського державотворення XVII – поч. XX ст.)												
Тема 6. Функціонування державних механізмів на українських землях у кін. XVII-XVIII ст.	12		2		4	6	10				2	8
Тема 7. Національно-державницьке питання щодо українських земель у складі Російської та Австрійської імперій (кінця XVIII-поч. XX ст.)	6	2				4	4					4
Разом за змістовим модулем 2	18	2	2		4	10	14				2	12
1												
Змістовий модуль 3. Українська державність першої пол. XX ст.												
Тема 8. Відновлення	6		2			4	10				4	6

державності українського народу (1917-1921 рр.)												
Тема 9. Україна в умовах більшовицько-тоталітарного режиму (1921-1939 рр.)	6	2				4	8					8
Тема 10. Ліквідація державності в Західній Україні та поглинення її територій іноземними країнами.	6		2			4	6					6
Тема 11. Державне будівництво на українських землях у роки Другої світової війни.	6	2				4	8					8
Разом за змістовим модулем 3	24	4	4			16	32				4	28
Змістовий модуль 4. Українське державотворення другої пол. XX - поч. XXI ст.												
Тема 12. Буремний шлях до суверенності: суспільно-політичні трансформації в Україні 1945-1985 рр.	6		2			4	4					4
Тема 13. Останні кроки за для досягнення незалежності (українське питання 1985-1991 рр.)	6	2				4	4					4
Тема 14. Теорія та практика державного будівництва в умовах незалежності України (з 1991 по сучасність).	6		2			4	4					4
Разом за змістовим модулем 4	18	2	4			12	12					12
Усього годин	90	14	14		4	58	90	4	2		6	78

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Формування державності в Україні. Київська Русь.	2
2	Зародження українського козацтва як складової державотворчого процесу в Україні (XV-XVII ст.)	2
3	Функціонування державних механізмів на українських землях у кін. XVII-XVIII ст.	2
4	Відновлення державності українського народу (1917-1921 рр.)	2
5	Ліквідація державності в Західній Україні та поглинення її територій іноземними країнами.	2
6	Буремний шлях до суверенності: суспільно-політичні трансформації в Україні 1945-1985 рр.	2
7	Теорія та практика державного будівництва в умовах незалежності України (з 1991 по сучасність).	2

6. Теми практичних занять

Не передбачені навчальним планом

7. Теми лабораторних занять

Не передбачені навчальним планом

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Феномен українського державотворення	10
2	Державність княжої доби	8
3	Українське державотворення литовсько-польського періоду	8
4	Державницька політика часів Гетьманщини	8
5	Українське державотворення наприкінці XVIII – XIX ст.	8
6	Політика радянської влади щодо ліквідації української державності в 20-80-ті рр. XX ст.	8
7	Основні тенденції розвитку сучасної української держави	8
	Разом	58

9. Індивідуальні завдання

Для студентів денної форми навчання – виконання 2 індивідуальних домашніх завдань як самостійної роботи з дисципліни «Історія українського державотворення» у формі реферату на семінарські заняття (на вибір):

1. Предмет, завдання, методологічні принципи та джерела вивчення історії української державності. Наукова періодизація історії України.

2. Первісна епоха на території України: палеоліт, мезоліт, неоліт, трипільська культура.

3. Кочові племена на території України та антична колонізація Північного Причорномор'я.

4. Слов'янські племена на території України: етногенез, соціально-економічний розвиток та протодержавні формування.

5. Передумови утворення та концепції походження Руської держави.

6. Періодизація політичної історії Руської держави.

7. Суспільно-політичний устрій Руської держави.

8. Соціально-економічний розвиток Руської держави.

9. Причини та наслідки феодальної роздробленості Руської держави. Монголо-татарське нашествя.

10. Утворення Галицько-Волинської держави, її політичний та соціально-економічний розвиток.

11. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Польського королівства (сер. XIV – перш. пол. XVI ст.).

12. Українські землі у складі Речі Посполитої (др. пол. XVI – перш. пол. XVII ст.). Люблінська унія 1569 р. та Берестейська унія 1596 р.

13. Українське козацтво: причини виникнення та теорії походження, еволюція та соціально-етнічний склад. Реєстрове козацтво.

14. Запорозька Січ: виникнення, військово-адміністративний устрій, господарство.

15. Боротьба запорожців проти татарсько-турецької агресії (XVI – перш. пол. XVII ст.). Гетьман Петро Сагайдачний. Козацько-селянські повстання кін. XVI – поч. XVII ст.

16. Українська національна революція сер. XVII ст.: причини, рушійні сили, мета, характер, періодизація, перебіг подій.

17. Основні ознаки козацько-гетьманської держави Б.Хмельницького.

18. Боротьба за збереження козацької держави гетьманів Лівобережної та Правобережної України в добу Руїни (60-80-ті рр. XVII ст.).

19. Політичний та економічний розвиток Правобережної України у др. пол. XVII – XVIII ст. Гайдамацький та опришківський рухи.
20. Гетьманування І. Мазепи. Участь України в Північній війні. Гетьман П. Орлик та Конституція 1710 р.
21. Етапи ліквідації автономії України (XVIII ст.). Запорозька Січ в др. пол. XVII-XVIII ст. та її остаточна ліквідація. Подальша доля українського козацтва.
22. Кирило-Мефодіївське товариство, його програма та практична діяльність.
23. Декабристський рух в Україні.
24. Соціально-економічні наслідки та особливості проведення селянської реформи 1861 р. в Україні. Імперські буржуазні реформи 60-70-х років XIX ст.
25. Суспільні течії та рухи II половини XIX ст. у Наддніпрянській Україні. Виникнення перших політичних організацій.
26. Руська трійця. «Весна народів» – буржуазно-демократичні революції у Європі 1848–1849 рр.
27. Суспільно-політичні рухи на західноукраїнських землях др. пол. XIX ст.: москвофіли, народовці, радикали. Виникнення перших політичних організацій.
28. Українські землі в умовах Російської революції 1905-1907 рр. Аграрна реформа Столипіна та її здійснення в Україні.
29. Українські землі в період Першої світової війни.
30. Українська Центральна Рада: соціальна база, структура та програмні завдання. Внутрішня та зовнішня політика.
31. Українська держава гетьмана П. Скоропадського: внутрішня та зовнішня політика, причини падіння.
32. Директорія УНР: склад, соціальна база, внутрішня та зовнішня політика, причини падіння.
33. Державотворчі процеси на західноукраїнських землях. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р.
34. Історичне значення, причини поразки та уроки національно-визвольної боротьби в Україні (1917–1921 рр.).
35. Політика «воєнного комунізму» та її реалізація в УСРР (березень 1919 – січень 1921 рр.). Голод 1921–1923 рр.
36. Розвиток народного господарства України на засадах НЕПу.
37. Процес становлення та утвердження радянської влади у Наддніпрянській Україні (1917–1921 рр.). Створення СРСР.
38. Особливості здійснення індустріалізації в Україні, її соціально-економічні наслідки.
39. Економічна суть, цільове призначення та наслідки політики колективізації в Україні.
40. Політика українізації (20–30-ті рр. XX ст.), її наслідки.
41. Сталінські репресії та їх згубні наслідки для України.
42. Становище західноукраїнських земель у складі Польщі, Чехословаччини та Румунії (20–30-ті рр. XX ст.).
43. Приєднання західноукраїнських земель до УРСР: позитивні та негативні наслідки. «Радянізація».
44. Українське питання в міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни. Карпатська Україна (1938-1939 рр.).
45. Військові дії на території України (червень 1941 р. – жовтень 1944 р.).
46. Нацистський окупаційний режим в Україні. Форми руху опору.
47. Особливості відбудови народного господарства України у післявоєнний період.
48. Реформи 50–60-х рр. XX ст. та їх здійснення на Україні.
49. Наростання кризових явищ в соціально-економічному та політичному житті України у 70-80-х рр. XX ст.

50. Дисидентський рух в Україні (60–80-ті рр. XX ст.). Шістдесятники.
 51. Складність та суперечливість перебудовчих процесів в Україні (1985– 1991 рр.).
 52. Проголошення суверенітету та державної незалежності України: передумови, законодавча база.
 53. Реформування політичної системи та розбудова громадянського суспільства у незалежній Україні.

54. Соціально-економічні перетворення в незалежній Україні.

Для студентів заочної форми навчання – контрольна робота згідно методичних указівок щодо виконання контрольної роботи з дисципліни «Історія України» для заочної форми навчання.

10. Методи навчання

Основними формами навчальної роботи при вивченні дисципліни є лекційні та семінарські заняття. Лекції проводяться з базових питань історії українського державотворення, містять узагальнений теоретичний матеріал, які є базою для самостійної роботи студентів. В процесі читання лекцій увага концентрується на найбільш складних питаннях досліджуваної теми, додаються рекомендації для самостійної роботи над відповідними темами. Спосіб подання інформації студентам в процесі їх пізнавальної діяльності реалізується через певні дії та методи навчання:

- розповідь – для оповідної, описової форми розкриття навчального матеріалу;
- пояснення – для розкриття сутності певного явища, закону, процесу;
- бесіда – для усвідомлення за допомогою діалогу нових явищ, понять;
- ілюстрація – для розкриття предметів і процесів через їх символічне зображення (малюнки, схеми, графіки);
- практична робота – для використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань;
- аналітичний метод – для практичного розкладу цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак;
- індуктивний метод – для вивчення явищ від одиничного до загального;
- дедуктивний метод – для вивчення навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного.

11. Очікувані результати навчання з дисципліни

Програмні результати навчання	Очікувані результати навчання з дисципліни
РН 3. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, програмні пакети загального і спеціального призначення.	Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій (ЗК 07) Здатність проводити дослідження економічних явищ та процесів у міжнародній сфері з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків (СК 11)
РН 5. Володіти навичками самоаналізу (самоконтролю), бути зрозумілим для представників інших бізнес-культур та професійних груп різного рівня (з фахівцями з інших галузей знань/видів діяльності) на засадах цінування різноманітності, мультикультурності, толерантності та поваги до них.	Здатність постійно підвищувати теоретичний рівень знань, генерувати й ефективно використовувати їх в практичній діяльності (СК 16)
РН 6. Планувати, організовувати,	Здатність планувати та управляти часом

мотивувати, оцінювати та підвищувати результативність колективної праці, здійснювати дослідження в групі під керівництвом лідера, з урахуванням вимог та особливостей сьогодення в умовах обмеженості часу.	(ЗК 04)
РН 7. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.	Здатність постійно підвищувати теоретичний рівень знань, генерувати й ефективно використовувати їх в практичній діяльності (СК 16)
РН 17. Визначати причини, типи та характер міжнародних конфліктів і суперечок, обґрунтовувати і застосовувати економічні, юридичні та дипломатичні методи і засоби їх вирішення на міжнародному рівні, відстоюючи національні інтереси України.	Здатність обґрунтовувати доцільність застосування правових, економічних та дипломатичних методів (засобів) вирішення конфліктних ситуацій на міжнародному рівні (СК 10)
РН 20. Відстоювати національні інтереси України з урахуванням безпекової компоненти міжнародних економічних відносин.	Уміння бути критичним та самокритичним (ЗК 09) Здатність проводити оцінку та аналіз безпекової компоненти у міжнародних економічних відносинах (СК 13)

12. Засоби оцінювання

Навчальна дисципліна «Історія українського державотворення» викладається за кредитно-модульною системою організації навчального процесу. Тематика дисципліни розрахована на 4 змістовних модулів, які містять 14 тем. Підсумкова кількість балів виставляється як сума балів за усіма поточними формами контролю та підсумковим контролем, передбаченими робочою програмою навчальної дисципліни.

Методами оцінювання та демонстрування результатів згідно Рекомендації з навчально-методичного забезпечення у Національному університеті «Запорізька політехніка»* є: поточний контроль (контроль відвідування занять студентом, усне опитування, індивідуальне опитування, доповіді); рубіжний контроль (тестування за темами модуля 1, модуля 2); підсумковий контроль (екзамен – форма підсумкового контролю, яка полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з дисципліни та на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на семінарських заняттях, а також завдань до екзамену). Сумарний результат містить 100 балів.

* Рекомендації з навчально-методичного забезпечення у Національному університеті «Запорізька політехніка» / Укладачі: С.Б. Беліков та ін. Запоріжжя: Навчальний відділ, Навчально-методичний відділ, НУ «Запорізька політехніка». 2019. 18 с.

13. Критерії оцінювання

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Запорізька політехніка»**, контрольні заходи включають в себе вхідний, поточний, рубіжний (модульний, тематичний, календарний), відстрочений, підсумковий та семестровий контроль, а також комплексні контрольні роботи та ректорські контрольні роботи.

Система контролю знань здобувачів вищої освіти з дисципліни «Історія українського державотворення» включає в себе поточний, рубіжний та підсумковий

контроль. Також, за окремим наказом ректора, може проводитися ректорський контроль знань здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль проводиться викладачами під час аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Рубіжний контроль – це контроль знань здобувачів вищої освіти після вивчення логічно завершеної частини навчальної програми дисципліни. Проводиться у вигляді модульної контрольної роботи або за результатом поточного контролю.

Підсумковий контроль з дисципліни проводиться з метою оцінювання результатів навчання на певному освітньому ступені або на окремих його завершених етапах за 100-бальною системою, національною та шкалою ЄКТС.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти. Семестровий контроль з дисципліни «Історія українського державотворення» проводиться у формі семестрового екзамену в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені робочим навчальним планом, індивідуальним навчальним планом здобувача вищої освіти. Завдання екзамену включають тестові завдання, теоретичні питання з курсу та практичне завдання.

Підсумкова оцінка із дисципліни, яка виставляється в екзаменаційну відомість, є сумою балів за різні види навчальної роботи:

Поточне тестування 1					Поточне тестування 2					Підсумковий тест (екзамен)	Сума				
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3					Змістовий модуль 4			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	30	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		

** Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Запорізька політехніка»**/
Укладачі: В.Г. Прушківський, С.Т. Яримбаш, В.Л. Грешта, А.В. Пархоменко, С.І. Шило, О.О. Каплієнко, О.В. Коваленко, О.В. Лапкіна, П.В. Сахно, О.М. Стеценко, Н.Л. Ніколаєва, О.В. Савельєва, Л.М. Шило, О.В. Шепель, О.С. Калюжна, С.О. Фасоль. - Запоріжжя: Навчальний відділ, Навчально-методичний відділ НУ «Запорізька політехніка». 2019. 59 с.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D		
60-69	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

14. Методичне забезпечення

1.Робоча програма навчальної дисципліни «Історія українського державотворення» (доступна в системі дистанційного навчання НУ «Запорізька політехніка»: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=2071> та в EIRZNTU (Електронному

інституційному репозитарії Національного університету "Запорізька політехніка") за ідентифікатором <http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/6009>

2. Силабус навчальної дисципліни «Історія українського державотворення» (доступний в системі дистанційного навчання НУ «Запорізька політехніка»: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=2071> та в EIRZNTU (Електронному інституційному репозитарії Національного університету "Запорізька політехніка") за ідентифікатором <http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/6008>

3. Методичні вказівки з планами семінарських занять з дисципліни «Історія українського державотворення» для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання з тестами для перевірки знань та методичне забезпечення модульного контролю знань / Укл.: Дедков М.В., Чумаченко О.А. та інші. - Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020. – 42 с.

15. Рекомендована література

Базова

1. Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної нації / Я.Грицак. – К.: Yakaboo publishing, 2019. – 654 с.

2. Плохій С. Остання імперія: Занепад і крах Радянського Союзу / С.Плохій: Пер. з англ. Я.Лебеденка, А.Сагана. – Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2019. – 512 с.

3. Плохій С. Ялта: Ціна миру / С.Плохій. – Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2019. – 414 с.

4. Україна: Друга світова війна: Енциклопедія: Словник / Гол. редкол. В.А.Смолій. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2019. – 130 с.

5. Україна і Польща: шляхами міждержавних взаємин: Зб. наук. пр. з нагоди 100-річчя встановлення польсько-українських дипломатичних відносин / Наук. ред. І.Матяш; пер. з пол. К.Москалець. – К., 2019. – 103 с.

6. Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / Ред. кол.: С.І.Пирожков, І.О.Кресіна, А.І.Кудряченко та ін. – К.: Талком, 2019. – 328 с.

7. Зміна цивілізаційної парадигми розвитку України: теоретико-методологічний аналіз. - К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2019. – 552 с.

8. Вирський Д. Початок сучасності: друга хвиля глобалізації, кінець Старого Порядку та Україна (XV – середина XIX ст.) / Д.Вирський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2019. – 162 с.

9. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: Зб. наук. пр. / Відп. ред. С.В.Віднянський. – Вип.28. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2019. – 417 с.

10. Історія державного герба України: Каталог виставки: 23 серпня – 23 вересня 2018 р. – Запоріжжя, 2018. – 60 с.

11. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / С.Плохій. Пер. з англ. Романа Клочка. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. - 496с.

12. Поле битви – Україна: Від «володарів степу» до «кіборгів»: Воєнна історія України від давнини до сьогодення / Упор. К.Галушко; авт. кол.: Б.Черкас, О.Сокирко, А.Плахонін та ін. – Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 352 с.

13. Нагорний Є. В. Становлення та розвиток інституту громадянства України (1917-2007 рр.): монографія / Є. В. Нагорний. - Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. - 186 с.

14. "Пакти і Конституції" Української козацької держави: до 300-річчя укладення / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Держ. арх. служба України, Центр. держ. іст. арх., м. Київ ; [відп. ред. В. А. Смолій ; упоряд.: М. С. Трофимук, Т. В. Чухліб]. - Вид. факс. - Л. : Світ, 2011. - 440 с.

15. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол. В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відпр. секретар), Ю.Г. Барабаш та інш.; Нац. акад. прав. наук України – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2011. – 1128 с.
16. Декларація про державний суверенітет України. Історія прийняття, документи, свідчення / Асоц. нар. депутатів України ; [ред.: Яків Зайко (відп. ред.) та ін.]. - Житомир : Рута, 2010. – 865 с.
17. Горелов М. Є. Держава і цивілізація в історії України / М. Є. Горелов, О. П. Моця, О. О. Рафальський ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса, Ін-т археології. - К. : ЕКО-ПРОДАКШН, 2009. - 879с.
18. Дещинський Л. Є. Історія України та її державності. Курс лекцій: навчальний посібник /Л. Є. Дещинський, С. В. Терський, І. Я. Хома, В. М. Тарабан, Р. Д. Зінкевич, Я. Я. Денісов, І. О. Гаврилів, І. В. Буковський, А. Я. Нагірняк. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – 476 с.
19. Крупник Л. О. Історія України: формування етносів, нації, державності / Л.О. Крупник. – К.2009. – 216 с.
20. Литвин В.М. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.) / В.М.Литвин. – К.: Наукова думка, 2002. – 558с.
21. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення: Навч. посібник / С.Грабовський, С.Ставроянці, Л. Шкляр. - К.: Генеза, 1995. – 608с.
22. Історія української державності / Малик Я., Вол Б., Чуприна В. – Львів: Світ, 1995. – 248 с.
23. Шевчук В. Козацька держава : етюди до історії українського державотворення / В. Шевчук. - К. : Абрис, 1995. - 392 с.

Допоміжна

1. Ричка В. Володимир Великий: Лицар духу / В.Ричка. – К.: Парламентське вид-во, 2020. – 308 с. (серія «Політичні портрети»).
2. Ричка В. Володимир Мономах / В.Ричка. – Х.: Фоліо, 2019. – 120 с. (серія «Знамениті українці»).
3. Рычка В.М. Вещий Олег в истории и памяти / В.М.Рычка. – Санкт-Петербург: Изд-во О.Абышко, 2019. – 288 с.
4. Слабченко Є. А. Дипломатична історія України / Є. А. Слабченко ; упоряд. Ірина Матяш. - Київ : Кліо, 2016. – 493 с.
5. Шкільник М. Україна у боротьбі за державність в 1917-1921 рр.: спомини і роздуми / Михайло Шкільник ; упоряд., [авт. вступ. ст.] Владислав Верстюк. - Київ : Кліо, 2016. - 511 с.
6. Адміністративне право і процес УНР в екзилі: невідома правничка спадщина України / [уклад.: Гриценко І. С. та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Гриценка Івана Сергійовича. - Репр. вид. - Київ : Дакор, 2015. - 498 с.
7. Пиріг Р. Я. Українська гетьманська держава 1918 року: іст. нариси / Руслан Пиріг ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. - К. : Ін-т історії України НАН України, 2011. - 336 с.
8. Україна: герби та прапори / [авт. проекту та упоряд.: В. Г. Кисляк, О. А. Нескоромний; редкол.: Ю. С. Ганжуров та ін.]. - К.: Парламент. вид-во, 2010.-451 с.
9. Бойко І. Й. Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349-1569 рр.): монографія / І. Й. Бойко ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. - Л. : ЛНУ ім. І.Франка, 2009. - 628 с.
10. Толочко П.П. Давня історія України: Навчальний посібник: у 2-х кн. Кн.1 / П.П. Толочко, Д.Н. Козак, С.Д. Крижицький. – К.: Либідь, 1994. – 240с.
11. Толочко П.П. Давня історія України: Навчальний посібник: у 2-х кн. Кн.2 / П.П. Толочко, Д.Н. Козак, С.Д. Крижицький. – К.: Либідь, 1995. – 224с.

12. Повість врем'яних літ: Літопис (За Іпатським списком) / Пер. з давньоруської, післяслово, комент. В. В. Яременка. — К.: Рад.письменник, 1990. - 558 с.
13. Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология / А.П. Толочко. - К.: Наук. Думка, 1992. - 221с.
14. Діячі Української Центральної Ради: бібліогр. довідник / В. Ф. Верстюк, Т. С. Осташко ; НАН України, Укр. міжнар. ком. з питань науки і культури. - К. : [б.в.], 1998. - 255 с.
15. Толочко О.П. Київська Русь / О.П. Толочко, П.П. Толочко - К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. - 352с.
16. Земський Ю. Зародження українського модерного націотворення: До 100-річчя Української революції. - Городок, 2018. - 256 с.
17. Кормич Л. І. Історія України від найдавніших часів і до XXI століття / Л. І. Кормич, В. В. Багацький. - Харків: ООО «Одисей», 2001. - 479с.
18. Ukraina Lithuania: Студії з історії Великого князівства Литовського / Гол. ред. Д.Ващук. - Т. V. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2019. - 162 с.
19. Історія України в особах IX-XVIII ст. - К.: Україна, 1993. - 396с.
20. Апанович О.М. Гетьмани України і кошові атамани Запорозької Січі / О.М.Апанович. - К.: Либідь, 1993. - 286с.
21. Борисенко В. Й. Україна козацька XV-XVIII ст. У двох частинах. Ч.1. XV-XVII ст.: Навчальний посібник / В.Й. Борисенко, С.З. Заремба. - К.: 1993. - 206 с.
22. Голубуцький В.О. Запорозьке козацтво / В.О. Голубуцький. - К.: Вища школа, 1994. - 539с.
23. Українське козацтво: Мала енциклопедія. -Київ: Генеза, Запоріжжя: Прем'єр, 2002. - 568с.
24. Козацькі Січі (нариси з історії українського козацтва XVI-XIX ст.) / Відповід. ред. В.Смолій. - К. - Запоріжжя, 1998. - 253 с.
25. Наливайко Д.С. Козацько-християнська республіка: Запорозька Січ у західноєвропейських історико- літературних пам'ятках / Д.С. Наливайко. - К.: Дніпро, 1992. - 495 с.
26. Сергійчук В.І. Іменем війська Запорозького: українське козацтво в міжнародних відносинах - XVI - середини XVII століття / В.І. Сергійчук. - К.: Україна, 1991. - 253с.
27. Смолій В., Степанков В. Феномен Української національної революції XVII ст.: компаративні та евристичні проєкції / В.Смолій, В.Степанков. - К.: Інститут історії України НАН України, 2019. - 374 с.
28. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький: Полководець, дипломат, державотворець / В.Смолій, В.Степанков. — К. : Парлам. вид-во, 2020. — 752 с. — Іл., ім. пок. — (Серія «Політичні портрети»).
29. Костомаров М.І. Богдан Хмельницький: історична монографія / М.І. Костомаров. - Дніпропетровськ: Січ, 2004. - 843с.
30. Крип'якевич І. Богдан Хмельницький. 2-ге вид., виправ. і доп. / І. Крип'якевич. - Львів: Світ, 1990. - С.288.
31. Горобець В. Гетьман Брюховецький: Життя у славі, владі та ганьбі / В.Горобець. - К.: Парламентське вид-во, 2019. - 440 с. (серія «Політичні портрети»)
32. Леп'явко С.А. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні / С.А. Леп'явко. - Чернігів: "Сіверянська думка", 1996. - 285 с.
33. Марочкін В.П. Антифеодальний і визвольний рух в Україні в першій чверті ХУІІ ст. / В.П. Марочкін. - К.: Либідь, 1989. - 109с.
34. Мельник Л.Г. Боротьба за українську державність (XVII ст.) / Л.Г. Мельник. - К.: Либідь, 1995. - 285с.

35. Смолій В.А. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) крізь призму століть / В.А. Смолій, В.С.Степанков. - К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 352с.
36. Історія українського козацтва: нариси у 2 т. Т.1. – К.: Вид.дім « Києво-Могилянська академія», 2006. – 800с.
37. Історія українського козацтва: нариси у 2 т. Т.2. / А.М. Авраменко, В.Г.Балушок. – К.: Вид.дім « Києво-Могилянська академія», 2007. – 724с.
38. Смолій В.А. Богдан Хмельницький / В.А.Смолій, В.С.Степанков. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2003. – 400с.
39. Степанков В.С. Антифеодальна боротьба в роки Визвольної війни та її вплив на формування Української держави (1648-1659) / В.С. Степанков. - Львів, Світ, 1991. – 196с.
40. Борщак І. Іван Мазепа: Життя і пориви великого гетьмана / Автор.пер. з франц. М.Рудницького / І. Борщак, Р. Мартель. – К.: Вид-во СП "Свенас", 1991. – 136 с.
41. Копиленко О.Л. Сто днів Центральної Ради / О.Л. Копиленко. - К.: Україна, 1992. – 204с.
42. Кульчицький С. Проголошення Української Народної Республіки / С. Кульчицький // Історія України. - 1998. - № 39.
43. Кульчицький С. Війна Радянської Росії проти УНР / С. Кульчицький // Історія України - 1998.- № 41.
44. Пиріг Р.Я. Грушевський між історією і політикою / Р.Я. Пиріг // Укр. іст.журн. - 1991.- № 8, 9, 10.
45. Кульчицький С. Українська держава гетьмана П.Скоропадського / С. Кульчицький // Історія України. - 1998. - № 18.
46. Пінак Є., Чмир М. Військо Української революції 1917– 1921 років / Є.Пінак, М.Чмир. – Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2017. – 432 с.
47. Нагаєвський І. Історія Української держави ХХ століття / І. Нагаєвський. – К.: Укр. письменник, 1994. – 413с.
48. Верстюк В.Ф. Політична історія України ХХ століття: у 6 т. Т.1. На зламі століть (кінець XIX – 1917р.) / В.Ф.Верстюк, В.Ф. Солдатенко. – К.: Генеза, 2003. – 424с.
49. Верстюк В.Ф. Політична історія України ХХ століття: у 6 т. Т.2. Революція в Україні: політико-державні моделі та реалії (1917-1920) / В.Ф.Верстюк, В.Ф. Солдатенко. – К.: Генеза, 2003. – 488с.
50. Політична історія України ХХ століття: у 6 т. Т.3. Утвердження радянського ладу в Україні (1921-1938) / В.А. Греченко, Л.В.Гриневич, С.А.Кокін. – К.: Генеза, 2003. – 448с.
51. Кучер В.І. Політична історія України ХХ століття: у 6 т. Т.4. Україна у Другій світовій війні (1939-1945.) / В.І.Кучер, В.А.Гриневич, В.С.Коваль. – К.: Генеза, 2003. – 584с.
52. Політична історія України ХХ століття: у 6 т. Т.5. Українці за межами УРСР (1918-1940) / В.П.Трощинський, А.А.Шевченко, Р.Г.Симоненко. – К.: Генеза, 2003. – 720с.
53. Політична історія України ХХ століття: у 6 т. Т.6. Від тоталітаризму до демократії (1945-2002) / В.К.Баран, О.Д.Бойко, О.В.Гарань. – К.: Генеза, 2003. – 696с.
54. Нестор Іванович Махно (Воспоминания, материалы, документы) / Автор вступ. ст. и составитель В. Ф. Верстюк. - К.: РИФ «Дзвін», 1991. – 356с.
55. Верстюк В.Ф. Роль і місце Центральної ради в історії України / В.Ф. Верстюк // Укр. іст. журн. - 1997. - № 5.
56. Верстюк В.Ф. Махновщина: селянський повстанський рух на Україні (1918-1920) / В.Ф. Верстюк. – К.: Наукова думка, 1991. – 368с.
57. Винниченко В.К. Відродження нації: у 3 ч. / В.К.Винниченко. - К.: Вид-во політичної літератури України, 1990. – 542с.

58. Волковинський В.Л. Батько Махно / В.Л. Волковинський. - К.: Знання, 1992. – 480с.
59. Даниленко В.М. Сталінізм на Україні: 20-30-ті роки / В.М. Даниленко, Г.В. Касьянов, С.В. Кульчицький. - К.: Едмонтон, 1991. – 342с.
60. Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів / Кер. кол.упоряд. Р.Я. Пиріг. - К.: Політвидав України, 1990. - 605 с.
61. Даниленко В.М. До витоків політики "українізації" // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Зб. статей. - К.: Ін-т історії України НАН України, 1993.
62. Енциклопедія Українознавства. в 10 т. / Гол.ред. В.Кубійович.- Париж; Нью-Йорк: Молоде Життя, 1954–1989.- 4016 с.
63. Етнонаціональний розвиток України: Терміни, визначення, персоналії / відп. ред.: Ю. І. Римаренко. – К.: АН України. Ін-т держави і права, 1993. – 807 с.
64. Нагірна Л.П. Позиція України у новоствореній союзній державі: 20-ті роки крізь призму 90-х. / Л.П. Нагірна // Укр. іст.журн. - 1993. - № 1.
65. Прокоп М. Україна і українська політика Москви / М. Прокоп // Освіта.- 1991.- 13, 17 березня.
66. Саппа М. Про еволюцію поглядів Х.Раковського на національне питання / М. Саппа // Політологічні читання. - 1992. - № 2.
67. Іванченко О.Г. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива, сучасний стан / О.Г. Іванченко. - К.: РІЦ УАННП, 1997. – 688 с.
68. Курносів Ю.О. Возз'єднання західноукраїнських земель з УРСР / Ю.О. Курносів // Укр. іст. журн. - 1991. - № 9.
69. Міжнародні аспекти інтеграції Донбасу і Криму в політико-правовий і соціокультурний простір України: Аналітична доповідь / Кер. авт. кол. А.І.Кудряченко. – К.: Ін-т всесвіт. історії НАН України, 2019. – 70 с.

16. Інформаційні ресурси

1. Енциклопедія історії України: У 10-ти тт. / НАН України. Інститут історії України; редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.: Т. 1: А–В. – К.: Наукова думка, 2003. – 688 с.: іл.; Т. 2: Г–Д. – К.: Наукова думка, 2004. – 528 с.: іл.; Т. 3: Е–Й. – К.: Наукова думка, 2005. – 672 с.: іл.; Т. 4: Ка – Ком. – К.: Наукова думка, 2007. – 528 с.: іл.; Т. 5: Кон–Кю. – К.: Наукова думка, 2008. – 568 с.: іл.; Т. 6: Ла–Мі. – К.: Наукова думка, 2009. – 784 с.: іл.; Т. 7: Мл–О. – К.: Наукова думка, 2010. – 728 с.: іл.; Т. 8: Па–Прик. – К.: Наукова думка, 2011. – 520 с.: іл.; Т. 9: Прил–С. – К.: Наукова думка, 2012. – 944 с.: іл.; Т. 10: Т–Я. – К.: Наукова думка, 2013. – 784с.

Мережева версія ЕІУ на порталі Інституту історії України НАН України:
<http://www.history.org.ua/index.php?encyclop>

[Енциклопедія історії України. Т. 1 : А—В.](#)

[Енциклопедія історії України. Т. 2 : Г—Д.](#)

[Енциклопедія історії України. Т. 3 : Е—Й.](#)

[Енциклопедія історії України. Т. 4 : Ка—Ком.](#)

[Енциклопедія історії України. Т. 5 : Кон—Кю.](#)

[Енциклопедія історії України. Т. 6 : Ла—Мі.](#)

[Енциклопедія історії України. Т. 7 : Мл—О.](#)

[Енциклопедія історії України. Т. 8 : Па—Прик.](#)

[Енциклопедія історії України. Т. 9 : Прил—С.](#)

[Енциклопедія історії України. Т. 10 : Т—Я.](#)

[Енциклопедія історії України: Україна—Українці. – Кн. 1.](#)

[Енциклопедія історії України: Україна—Українці. – Кн. 2.](#)

2. Грицак Я. Формування модерної української нації [Електронний ресурс] / Я. Грицак. - Режим доступу: http://history.franko.lviv.ua/gryc_content.htm
3. Касьянов Г. Україна 1991–2007: очерки новейшої історії [Електронний ресурс] / Г. Касьянов. – К.: Наш час, 2008. – 408с.
4. Сергійчук В. Що дала Україна світові [Електронний ресурс] / В.Сергійчук. – К.: ПП Сергійчук М.І., 2008. – 479с. Режим доступу: <http://www.history.org.ua/index.php?litera&id=5861&navStart=90>
5. Єфіменко Г. Статус УСРР та її взаємовідносини з РСФРР: довгий 1920 рік [Електронний ресурс] / Відп. ред. С. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – 367 с. Режим доступу: <http://histans.com/LiberUA/978-966-02-6396-3/978-966-02-6396-3.pdf>
6. Історія України в особах, IX–XVIII ст. / Авт. кол.: В. Замлинський (керівник), І. Войцехівська, Н. Герасименко, О. Гуржій, І. Діптан, С. Єкельчик, А. Іваненко, М. Котляр, М. Палієнко, В. Панашенко, В. Пашенко, Н. Пономаренко, О. Путро, В. Ревегук, П. Сас, Г. Сергієнко, В. Смолій, В. Щербак, Н. Яковенко, Б. Яремченко [Електронний ресурс]. – К.: Вид-во “Україна”, 1993. – 396 с. Режим доступу: <http://histans.com/LiberUA/5-319-01062-1/5-319-01062-1.pdf>
7. Нариси історії української революції 1917–1921 років [Електронний ресурс] / Ред. кол.: В.А. Смолій (голова), Г.В. Боряк, В.Ф. Верстюк, С.В. Кульчицький, В.М. Литвин, Р.Я.Пиріг, О.П.Реєнт, О.С. Рубльов, В.Ф. Солдатенко, Ю.І.Терещенко. НАН України.Інститут історії України. – К.: НВП «Видавництво “Наукова думка” НАН України», 2011. – Кн. 1. – 390 с. Режим доступу: <http://histans.com/LiberUA/978-966-00-1145-8/978-966-00-1145-8.pdf>
8. Нариси історії української революції 1917–1921 років [Електронний ресурс] / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), Г. В. Боряк, В. Ф. Верстюк, С. В. Кульчицький, В. М. Литвин, Р. Я. Пиріг, О. П. Реєнт, О. С. Рубльов, В. Ф. Солдатенко, Ю. І. Терещенко; Авт. кол.: О. Д. Бойко, В. Ф. Верстюк (керівн.), В. І. Головченко, Г. Г. Єфіменко, С. В. Кульчицький, О. І. Лупандін, О. В. Михайлова, Т. С. Осташко, О. І. Павлишин, Р. Я. Пиріг, О. С. Рубльов, В. В. Скальський, В. Ф. Солдатенко. НАН України. Інститут історії України. – Кн. 2. – К.: НВП «Видавництво “Наукова думка” НАН України», 2012. – 464 с. Режим доступу: <http://histans.com/LiberUA/978-966-00-0000-0/978-966-00-0000-0.pdf>
9. “Українізація” 1920–30-х років: передумови, здобутки, уроки [Електронний ресурс] / Відп. ред. В. А. Смолій; Авт. кол.: В. М. Даниленко (кер. авт. кол.), Я. В. Верменич (заст. кер. авт. кол.), П. М. Бондарчук, Л. В. Гриневич, О. О. Ковальчук, В. В. Масненко, В. М. Чумак. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2003. – 392 с. Режим доступу: <http://histans.com/LiberUA/966-02-2897-X/966-02-2897-X.pdf>